

УДК 37.015.3:796.01

DOI: 10.35619/iiu.v1i23.738

Святослав КОРОЛЬ

здобувач ступеня PhD

зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Рівненського державного гуманітарного університету,

м. Рівне, Україна

ORCID: 0009-0002-9475-9431

email: korol.sp.1@gmail.com

РОЗВИТОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ТА ПРОБЛЕМА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ В ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ УКРАЇНИ (1991 – 2025 рр.)

Анотація. У статті здійснено історико-педагогічний аналіз розвитку фізичної культури, спорту та проблеми здоров'язбереження в педагогічних коледжах України у 1991–2025 рр. Розкрито вплив суспільно-політичних, освітніх і соціокультурних трансформацій на зміст, організаційні форми й пріоритети фізичного виховання та спортивно-оздоровчої роботи зі студентською молоддю. На основі вивчення законодавчих і нормативно-правових документів (Закон України «Про фізичну культуру і спорт», «Про охорону дитинства», Концепція фізичного виховання, державні програми з розвитку фізичної культури і спорту) обґрунтовано еволюцію державної політики у сфері формування культури здоров'я та рухової активності здобувачів освіти.

Зазначено, що в педагогічних коледжах сформувалася структурована система фізичного виховання і здоров'язбереження, яка охоплює навчальні заняття, спортивно-масову та фізкультурно-оздоровчу діяльність, роботу спортивних секцій і клубів, просвітницько-інформаційні заходи, медико-профілактичний супровід і організаційно-педагогічну координацію. Висвітлено провідну роль циклових комісій у плануванні, реалізації та розвитку фізкультурно-спортивної роботи, а також у підготовці студентів до участі в змаганнях різного рівня.

З'ясовано динаміку змісту та форм позааудиторної діяльності – від традиційних секцій і турнірів до інтегрованих здоров'язбережувальних програм і міждисциплінарних моделей виховання. Окрему увагу приділено трансформації фізкультурно-оздоровчої роботи за умов пандемії COVID-19 та російсько-української війни, зокрема впровадженню дистанційних, онлайн і змішаних форматів рухової активності. Зроблено висновок про становлення цілісної, динамічної та адаптивної системи фізичного виховання і здоров'язбереження як важливого складника професійної підготовки майбутніх педагогів.

Ключові слова: педагогічний коледж, фізичне виховання, фізична культура, спорт, здоров'язбереження, фахова передвища освіта, позааудиторна діяльність.

Постанова проблеми. За сучасних умов фізична культура і спорт розглядаються не лише як складники освітнього процесу, а й як важливі чинники поліпшення працездатності, професійної готовності та збереження здоров'я, майбутніх фахівців. Для педагогічних коледжів України ця проблема набуває особливої актуальності, оскільки їхні випускники мають мати належну фізичну підготовку, володіти здоров'язбережувальною компетентністю та бути носіями й трансляторами ідей здорового способу життя в професійній діяльності.

Суспільно-політичні, економічні та освітні трансформації і загрози кінця ХХ – першої чверті ХХІ ст. суттєво вплинули на розвиток фізичної культури і спорту в системі вищої та фахової передвищої освіти. Пріоритети реформування освітньої системи та зниження рівня фізичної активності й погіршення стану здоров'я студентської молоді зумовили потребу переосмислення і вдосконалення змісту, методів, форм фізкультурно-спортивної та здоров'язбережувальної роботи, особливо в позанавчальний час. Необхідність розв'язання цих завдань, спричинили глобалізація та цифровізація освітнього середовища, пандемія COVID-19, а також російсько-українська війна, передусім повномасштабна агресія з боку рф. За таких умов фізична культура і спорт у педагогічних коледжах стають не лише засобами фізичного розвитку, а й інструментами психоемоційної стабілізації, соціальної згуртованості та формування стійких здоров'язбережувальних практик.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Сучасна українська історіографія має значний доробок з проблеми розвитку фізичної культури і спорту та здоров'язбереження серед здобувачів освіти. Втім у більшості праць висвітлено їхню історичну ретроспективу та різні аспекти організації у ЗВО (Н. Башавець, Г. Білавич, О. Божок, Г. Грибан, Т. Йопа, О. Коваль, Т. Круцевич, Н. Мартинова, Л. Онішук, А. Остапов, Н. Пангелов, О. Пермяков та ін.). Активізувалися дослідження впровадження нових форм і методів розвитку рухової активності студентської молоді та проблем збереження її здоров'я за умов COVID-19 і російсько-української війни (О. Васютинська, В. Гузар, С. Моїсєєв, В. Назимко, Н. Рибачук, С. Романчук та ін.). Проте, за винятком окремих розвідок (М. Данилевич, О. Романчук та ін.), розвиток фізичної культури і спорту та діяльність зі здоров'язбереження в педагогічних коледжах не стали предметом ґрунтовного дослідження, зокрема в ретроспективі кінця ХХ – початку ХХІ ст. Зважаючи на практичну значущість і наукову актуальність означеної проблеми, вважаємо, що вона потребує спеціального поглибленого осмислення.

Мета статті – здійснити комплексний історико-педагогічний аналіз розвитку фізичної культури, спорту та здоров'язбережувальної діяльності в педагогічних коледжах України в 1991–2025 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до нашого аналізу, розвиток фізичної культури і спорту став чи не найбільш сталим компонентом виховної системи педагогічних коледжів у 1990-х – першій половині 2020-х рр. Водночас їхні пріоритети змінювалися, а зміст, форми, методи еволюціонували

згідно із суспільними й освітніми домінантами, артикульованими у відповідних законодавчих та урядових документах. Серед них базове значення має до сьогодні чинний Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1993). Фізична культура в ньому визначена як складник загальної культури суспільства, спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних і духовних здібностей особистості, а спорт – як удосконалення фізичної підготовленості. Підкреслюється обов'язковість фізичного виховання в закладах освіти та необхідність створення умов для занять фізичною культурою і спортом. На них покладається відповідальність за фізичний стан і здоров'я здобувачів освіти (Про фізичну культуру, 1993).

Ухвалена МОН України «Концепція фізичного виховання в системі освіти України» (1997) конкретизувала його мету і завдання (зміцнення здоров'я дітей і молоді, підвищення їх рухової активності, виховання потреби в систематичних заняттях фізичною культурою), принципи (оздоровча орієнтація; індивідуалізація та диференціація; безперервність і наступність). Підкреслюється здоров'язбережувальна спрямованість діяльності в цьому напрямі, що передбачає профілактику захворювань, формування культури здорового способу життя, створення безпечних умов освітнього процесу, зміцнення психофізичного здоров'я (Концепція, 1997).

Означені положення розвинув Закон України «Про охорону дитинства» (2001), де збереження здоров'я та забезпечення умов для фізичного, психічного, духовного та соціального розвитку дитини визнано пріоритетом соціальної політики держави (Про охорону дитинства, 2001). Стратегічні напрями формування здорового способу життя молоді визначено у Національній програмі «Діти України» (1996) та «Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту» (2004). Розвиток культури здоров'я передбачено Державною програмою «Здоров'я нації» 2002 та іншими нормативно-правовими актами.

У контексті розгортання євроінтеграційних процесів у другій половині 2000-х – на початку 2020-х рр. увиразнювалися зміни у філософії та практичній організації фізичного виховання, що стало реалізуватися згідно з компетентнісним і ціннісним підходами. Виокремлення фізичного виховання в системі виховної роботи в педагогічних коледжах відобразилося в їх внутрішніх документах. Як приклад, наведено ухвалене в Олександрійському педагогічному фаховому коледжі (ПФК) «Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту». Його мету щодо формування в студентів потреби в здоровому способі життя та оволодінні вміннями і навичками управління фізичним розвитком конкретизовано через низку завдань: пропаганда цінностей здорового способу життя; формування теоретичних знань, практичних і методичних здібностей з фізичного і спортивного виховання, фізичної реабілітації як компонентів гармонійної безпечної життєдіяльності; сприяння розвитку професійних, світоглядних і громадянських якостей; підготовка до участі в спортивних заходах тощо, а також визначено основні компоненти змісту та ключові напрями організації фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової діяльності (Положення, 2022).

Схоже за змістом «Положення» Самбірського фахового педагогічного коледжу (ФПК) акцентує на проблемах матеріально-технічного забезпечення, змісті діяльності циклової комісії фізичного виховання, його організації за умов карантину, мотивації студентів щодо розвитку своїх фізичних якостей, забезпеченні сталого контролю за цією діяльністю та ін. (Положення, 2020), а «Положення» про розвиток фізичної культури і спорту в Західноукраїнському коледжі «Полісся» деталізує організаційні засади та планування.

Аналізуючи наратив офіційних документів та досвід попередніх десятиліть досліджуваного періоду, можна стверджувати, що в педагогічних коледжах формувалася цілісна динамічно самооновлювальна система фізичного виховання та здоров'язбереження. Необхідним підґрунтям для цього стала нагромаджена матеріально-технічна база, що складається з спортивних і тренажерних залів, приміщень для занять гімнастикою, універсальних і спортивних майданчиків, спортивного інвентарю та обладнання, кабінетів з теорії та методики фізичного виховання, медичних (фельдшерських) пунктів тощо.

Фізичне виховання педколеджів розвивається у двох основних площинах. Першу становлять обов'язкові навчальні заняття з дисциплін «Фізична культура», «Фізичне виховання», що включають лекції, практичні заняття, консультації, самостійну роботу, індивідуальні завдання. Їхній зміст визначають стандарти вищої і фахової передвищої освіти. Акцентуємо увагу на другій площині у вигляді різноманіття позааудиторних самодіяльних форм роботи: спортивне і оздоровче тренування; туристичні походи; дні здоров'я; заняття в спортивних секціях, гуртках, клубах, фізкультурно-оздоровчих центрах; спортивні змагання тощо. Їхній розвиток забезпечує практика складання календарних планів з фізичного виховання та спортивно-масової роботи.

Важливою особливістю системи фізичного виховання та спорту педагогічних коледжів стала виняткова роль предметних циклових комісій щодо її організації та розвитку. Поряд з навчально-виховною і науково-методичною діяльністю (навчальні заняття, навчально-методичне забезпечення) вони здійснюють спортивно-організаційну роботу, що полягає в сприянні праці самодіяльного спортивного активу, підготовці студентів до участі в масових спортивних заходах та збірних команд у спортивних змаганнях тощо.

Відповідно до цілей і напрямів діяльності в циклових комісіях створюються профільні секції, що забезпечують діяльність спортивних гуртків та фізичну реабілітацію студентів. У деяких закладах, як у Чортківському гуманітарно-педагогічному фаховому коледжі, комісія викладачів фізичної культури може утворювати окремий спортивний сектор, що, окрім означених вище завдань, забезпечує функціонування спортивного та гімнастичного залів, тренажерної кімнати, стрілецького тирю, спортмайданчика (Спортивний сектор).

Трансформація циклових комісій на міжпредметній основі сприяла інтеграції різних напрямів виховання. Як приклад, наведемо чинну в Коломийському ПФК циклову комісію викладачів фізичного виховання, основ

хореографії, предмета «Захист України», методик навчання, фізкультурної та мистецької (хореографія) освітніх галузей. Така міжгалузєва співпраця позитивно вплинула на поєднання фізичного і військово-патріотичного виховання, розвиток спортивного танцю, інших видів спорту (Циклова комісія).

Можемо говорити про сформованість у педколеджах структурованої системи фізичного виховання та здоров'язбереження як сукупності нормативно-правових, освітніх, виховних, організаційно-педагогічних, медико-профілактичних і соціально-психологічних форм, засобів, заходів, спрямованих на формування фізичної культури здобувачів освіти, збереження і зміцнення їх фізичного, психічного, соціального здоров'я, розвиток рухової активності та мотивації до здорового способу життя в процесі професійної підготовки і подальшої життєдіяльності (рис. 1). За досліджуваного періоду вона еволюціонувала цілісно й у вигляді окремих компонентів.

Рис. 1. Система фізичного виховання педагогічних коледжів у 1991-2025

Компонент, що стосується просвітницько-інформаційних заходів, розглядаємо як підсистему організованих форм педагогічного впливу, спрямованих на поширення знань і формування в здобувачів освіти мотивації до фізичної активності і заняття спортом, ціннісних орієнтацій і свідомого ставлення до здоров'я. Їхній комплекс почав формуватися в 1990-х – 2000 рр., коли в педагогічних коледжах практикувалися виховні години, бесіди, семінари, дискусії, а також тематичні дні/тижні здоров'я, спорту, які поєднували просвітницький інформативний і практичний фізкультурно-оздоровчий і спортивно-масовий складники. Окрім використання наочних засобів, стендів, брошур, популяризації спорту та здорового способу життя

сприяли зустрічі з фахівцями – медиками, психологами та знаними спортсменами.

У 2010-х – на початку 2020-х рр. основою просвітницько-інформаційної роботи стало відзначення різноманітних подій, пов'язаних з фізичною культурою і спортом. Прикладом змістовного наповнення і системності такої роботи може слугувати досвід Нікопольського ФПК, де з нагоди Дня фізичної культури і спорту України традиційно проводять спільні руханки заходи; Всеукраїнський Олімпійський день – конкурси творчих проєктів; Міжнародний день спорту – змагання із силових вправ та культурні заходи, що популяризують гармонійний розвиток людини; Всесвітній день боротьби з туберкульозом – обстеження та роз'яснення загроз цієї хвороби (Спортивна діяльність, 2022) тощо.

Просвітницький і практичний складники органічно поєднуються в системі спортивно-масової роботи Глухівського професійно-педагогічного фахового коледжу (П-ПФК). Про це свідчить планове проведення змагань між академічними групами з волейболу, баскетболу, настільного тенісу, боротьби, шахів на Кубок директора; фестивалів спорту з нагоди «Олімпійського дня»; «Олімпійських тижнів», під час яких відбуваються спортивні челенджі, квести, олімпійські уроки, змагання «Веселі старты», показові виступи з гімнастики; традиційні зустрічі з випускниками «Спорт у моєму житті». Водночас організовуються заходи з формування здорового способу життя: тематичні відеолекторії; інструктажі з безпеки життєдіяльності, виховні години з питань вживання психотропних речовин, ментального здоров'я (Звіт директора, 2023).

У процесі вивчення порушеної проблеми варто розрізняти фізкультурно-масову роботу, спрямовану на залучення студентів до заходів з розвитку фізичної культури і спорту, та оздоровчу, що передбачає визначення функційного стану здобувачів освіти для забезпечення їх участі у фізкультурно-оздоровчих заходах і секціях, клубах для підвищення спортивних досягнень. З цією метою проводять медичні обстеження, що визначають змогу визначити безпечний рівень фізичних навантажень і розподілити здобувачів освіти за медичними групами, у яких заняття відбуваються за спеціальними програмами. Для розвитку їх рухової активності в педколеджах практикуються активні перерви, фізкультурні хвилинки під час занять тощо.

Основною позанавчальною формою розвитку фізичної культури стали спортивні гуртки, секції та клуби. У документах педколеджів вони розглядаються в різних теоретичних та організаційних аспектах: як форма освітньої діяльності, що поєднує рухову активність із засвоєнням знань і формуванням соціального досвіду; як компонент роботи з обдарованою молоддю; як складник студентського самоврядування та організаційно-виховної роботи предметних циклових комісій тощо. Діяльність таких об'єднань як стрижня спортивно-масової роботи спрямовувалася на зміцнення здоров'я студентів, оволодіння спортивною технікою, розвиток фізичних, моральних, вольових якостей і досягнення високих показників в обраному виді спорту. Їхній виховний потенціал реалізується через добровільну участь

студентів, а також за умови врахування їхніх інтересів, мотивації, суб'єктної позиції.

Традиційно домінує виразна спортивна спрямованість діяльності секцій і клубів, що передбачає вивчення конкретного виду спорту, опанування відповідними спеціальними руховими вміннями, розвиток спортивної майстерності, участь у змаганнях. У другій половині 2020-х рр. поряд із цими стали розвиватися фізкультурно-оздоровчі гуртки, орієнтовані на формування культури здоров'я, засвоєння знань про фізичний розвиток, оволодіння навичками самоконтролю тощо. Обидві цілі поєднують спортивні клуби, що виконують тренувальну, змагальну, виховну, просвітницьку функції.

Зазвичай у педколеджах функціонувало від трьох до 10-15 секцій з таких популярних видів спорту, як баскетбол, футбол, волейбол, настільний теніс, легка атлетика, шахи. Посилювалася тенденція щодо розширення їх спектру. Так, у Бродівському педколеджі в 2000-х рр. за керівництва комісії викладачів фізичного виховання діяло 12 гуртків і секцій, зокрема, з аеробіки, футзалу, гірського та інших перелічених вище видів спорту. З кожного з них проводилися внутрішні змагання, а їхні переможці брали участь у районних, обласних, всеукраїнських турнірах, де значні успіхи мали вихованці школи аеробіки «Грація» (Вища педагогічна освіта, 2012, с. 196). Цей приклад свідчить, як завдяки ефективній організаційній роботі та педагогічній майстерності розкривалися здібності студентів, що навчалися на різних спеціальностях.

Підвищенню організаційного рівня розвитку спортивних секцій і клубів у 2010-х – на початку 2020-х рр. сприяла практика розроблення окремих положень, планів, графіків, що визначали їх діяльність. Зазвичай заняття в них проводилися два-чотири рази на тиждень під керівництвом тренерів-педагогів циклових комісій або запрошених фахівців.

На початку 2020-х рр. стали виникати гуртки здоров'язбережувального спрямування, покликані формувати в здобувачів освіти відповідні знання, мотиви, навички. Йдеться, наприклад, про діяльність гуртків «За здоровий спосіб життя» та «Здоровому все здорово» педагогічного коледжу Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії. Реалізація покладеного в їх основу принципу «твое здоров'я у твоїх руках» орієнтує на формування в здобувачів освіти потреби в усвідомленому піклуванні про своє здоров'я як передумови професійної кар'єри та повноцінного життя. Їхні члени організували «моніторинги здоров'я», пізнавальні тренінги, інформаційні заходи, майстер-класи, конкурси, плакатів з тематики здорового способу життя (Гурток).

Перспективним вважаємо досвід функціонування освітньо-виховних моделей, які інтегрують різні види, організаційні форми та напрями розвитку фізичної культури, спорту, здоров'язбереження. Ілюстрацією зазначеного є програма «За здоровий спосіб життя», якою було передбачено залучення студентів до участі в спортивних секціях, організаціях Днів здоров'я, змагань з волейболу, баскетболу, легкої атлетики, настільного тенісу, турніру «Козацькі забави» тощо, укладена в Самбірському педколеджі у 2000-х–2010-

х рр. Її просвітницько-інформаційний складник реалізовувався через лекторій «Здоровий спосіб життя», санітарно-гігієнічне навчання за темами «Життя – це рух і здоров'я», «Скажемо «Ні!» наркотикам, алкоголю, палінню», виконанню цих та інших завдань сприяв санаторій «Здоров'я» (Вища педагогічна освіта, 2012, с. 215).

Серйозним викликом для усталеної системи фізичного виховання стали COVID-19 та російсько-українська війна, які зумовили перехід на дистанційну форму навчання. В оновлених документах педколеджів акцентовано на потребі вироблення в студентів знань, навичок і мотивації до самостійних занять фізичними вправами; дотримання необхідних гігієнічних норм і правил самоконтролю під час їх виконання. Для цього розроблено відповідне навчально-методичне забезпечення: перелік фізичних вправ і рекомендацій їх виконання, мотиваційні відеоролики щодо підтримки рухової активності, розвитку фізичних якостей за умов карантинних обмежень.

Багато педколеджів швидко адаптувалися до нових реалій та нагромадили цікавий досвід з розвитку фізичного виховання і забезпечення здорового способу життя під час пандемії, який розвинули за умов воєнного стану. У цьому контексті варто зазначити про модернізацію системи виховання в Красноградському ПФК у 2020-2023 рр. Набуло системного характеру проведення онлайн-змагань і конкурсів до Дня фізичної культури та спорту; онлайн-батлів «Спорт нас єднає», «Козацька переключка» до Дня захисника та захисниць України і Дня Збройних Сил України; челенджів «Я обираю... [вид спорту]»; майстер-класів «Роби, як я» з використання нестандартного обладнання для занять фізичними вправами в домашніх умовах; родинних онлайн-фестивалів «Спортивна родина»; онлайн-переключок з різних питань розвитку фізичної культури і спорту тощо. Паралельно розвивається здоров'язбережувальний напрям: проводяться «години-руханки» для студентів і викладачів; тематичні онлайн-бесіди «Обираємо здоров'я»; фестивалі мотиваційних малюнків «Я обираю здоров'я» з нагоди Всесвітнього Дня здоров'я та ін. Активність здобувачів освіти стимулював конкурс «Краща група», де за напрямом «Спортивно-оздоровча діяльність» фіксувалася участь студентів у відповідних заходах. Це дало змогу реалізувати концептуальну ідею: єдиною можливою відповіддю на сучасні виклики є належна організація фізкультурно-оздоровчої діяльності для збереження здоров'я студентів (План роботи на 2023/2024).

За умов російсько-української війни, особливо повномасштабної агресії, посилюється військово-патріотичний компонент системи фізичного виховання педагогічних коледжів. Фізична культура й спорт стали набувати вираженої оборонно-патріотичної спрямованості щодо формування фізичної, психологічної, громадянської готовності молоді до захисту України. На практиці це виявилось у створенні військово-прикладних гуртків і секцій, проведенні функційних тренінгів, таких як «Майбутній захисник», «Фізична підготовка в умовах надзвичайних ситуацій», а також у проведенні спортивно-патріотичних заходів, естафет до Дня Збройних сил України, Дня Захисників і Захисниць України тощо. У багатьох педколеджах традиційним стала організація спартакіад допризовної молоді, конкурсів-змагань, зокрема

«Захисник Вітчизни», «Сильні, спритні, незламні!» та змагань з військового багатоборства як частини Всеукраїнської військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»), що складається з «Впоряду» (стройова підготовка), «Смуга перешкод», стрільби, конкурсів «Рятівник», «Перетягування линви», «Ватри» (таборів) та ін. Виховна діяльність за козацькими традиціями має виразний національно-патріотичний, військово-спортивний характер і розвиває морально-психологічні фізичні якості, необхідні для захисту Батьківщини

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження засвідчило, що в 1991–2025 рр. у педагогічних коледжах України відбувся складний, багатовекторний поступальний розвиток фізичної культури, спорту та здоров'язбережувальної діяльності. Ця сфера, з одного боку, зберігала статус стабільного компонента їхньої виховної системи, з іншого – постійно трансформувалась під впливом суспільно-політичних, освітніх та інших змін і викликів. Чинна нормативно-правова база України визначала засади формування в педагогічних коледжах цілісної системи фізичного виховання і здоров'язбереження, яка включала навчальні заняття, спортивно-масову й фізкультурно-оздоровчу роботу, діяльність спортивних секцій і клубів, просвітницько-інформаційні заходи, медико-профілактичний супровід тощо. Важливу роль у розвитку цієї системи відігравали циклові комісії, які забезпечували єдність навчальної, виховної, методичної та спортивно-організаційної діяльності. Їхня еволюція в напрямі міждисциплінарної інтеграції сприяла поєднанню фізичного та інших напрямів виховання. Значної трансформації система фізичного виховання в педколеджах зазнала в умовах пандемії COVID-19 та російсько-української війни, коли стали впроваджуватися дистанційні та онлайн-форми фізкультурно-оздоровчої діяльності, що засвідчило її адаптивність і соціально-психологічну значущість.

Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на порівняльний аналіз моделей фізичного виховання і здоров'язбереження в педагогічних коледжах різних регіонів України, а також на вивчення їх відповідності європейським освітнім стандартам. Перспективним є дослідження ефективності дистанційних і змішаних форм фізкультурно-оздоровчої роботи за умов воєнного стану та післявоєнної відбудови освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Про фізичну культуру і спорт. (1994). Закон України. *Відомості Верховної Ради України*, 1994. № 14, ст. 80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>. (дата звернення: 04.04.2026)

Концепція фізичного виховання в системі освіти України. (1998). *Фізичне виховання в школі*. №2. С.2–7.

Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в Олександрійському педагогічному фаховому коледжі ім. В. О. Сухомлинського. (2022). URL: http://www.opk.org.ua/Docs/Pol_fiz_sport.pdf. (дата звернення: 04.04.2026)

Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту. (2020). Комунальний заклад Львівської обласної ради «Самбірський фаховий

педагогічний коледж ім. Івана Филипчака». URL: <https://www.pedcollegesambir.org.ua>. (дата звернення: 04.04.2026)

Спортивний сектор. Чортківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Олександра Барвінського. URL: https://chpu.te.ua/process/sport_sections. (дата звернення: 04.04.2026)

Циклова комісія викладачів фізичного виховання, основ хореографії, предмету «Захист України», методик навчання, фізкультурної та мистецької (хореографія) освітніх галузей Коломийського педагогічного коледжу Івано-Франківської обласної ради. URL: <https://pedcollege.kolomyia.org/tsyklovi-komisii/group-of-teachers-of-sports-and-dance> (дата звернення: 04.04.2026)

Спортивна діяльність. (2020). Нікопольський фаховий педагогічний коледж. 8 с. URL: <http://kvnznfpkdor.in.ua>. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>. (дата звернення: 04.04.2026)

Звіт директора про діяльність Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка». (2023). URL: https://ppk.gnpu.edu.ua/wp-content/uploads/doc/publ_info/zvit_dir_2023.pdf. (дата звернення: 04.04.2026)

Вища педагогічна освіта і наука України. історія сьогодення та перспективи розвитку. Львівська область. (2012). / ред. рада вид.: В. Г. Кремень та ін. та ін. Київ: Знання України. 267 с.

Гурток «За здоровий спосіб життя». КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Oaw6T-sXGGYwEZQ2zw17FDJs7-8v0yZW/view>. (дата звернення: 04.04.2026)

План роботи на 2023/2024 навчальний рік Красноградський педагогічний фаховий коледж КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія». URL: http://krasnodgradgpa.kh.sch.in.ua/puyulichna_informaciya/richnij_plan. (дата звернення: 04.04.2026)

REFERENCES

Pro fizychnu kulturu i sport [About Physical Education and Sports]. (1994). *Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 1994. No. 14, st. 80*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>. (data zvernennia: 04.04.2026) [in Ukrainian]

Kontseptsiia fizychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy [The Concept of Physical Education in the Education System of Ukraine]. (1998). *Fizyчне vykhovannia v shkoli. No.2. S.2–7*. [in Ukrainian]

Polozhennia pro orhanizatsiiu fizychnoho vykhovannia i masovoho sportu v Oleksandriiskomu pedahohichnomu fakhovomu koledzhi im. V. O. Sukhomlynskoho [Regulations on the Organization of Physical Education and Mass Sports at the V. O. Sukhomlynskyi Alexandria Pedagogical Professional College]. (2022). URL: http://www.opk.org.ua/Docs/Pol_fiz_sport.pdf. (data zvernennia: 04.04.2026) [in Ukrainian]

Polozhennia pro orhanizatsiiu fizychnoho vykhovannia i masovoho sportu. (2020). Komunalnyi zaklad Lvivskoi oblasnoi rady «Sambirskiyi fakhovyi pedahohichniy koledzh im. Ivana Fylypchaka» (2020). [Regulations on the Organization of Physical Education and Mass Sports]. Municipal institution of the Lviv Regional Council «Sambir Professional Pedagogical College named after Ivan Filipchak». URL: <https://www.pedcollegesambir.org.ua>. (data zvernennia: 04.04.2026) [in Ukrainian]

Sportyvnyi sektor. Chortkivskiyi humanitarno-pedahohichniy fakhovyi koledzh imeni Oleksandra Barvinskoho [Sports Sector. Chortkiv Oleksandr Barvinsky Humanitarian and Pedagogical Vocational College]. URL: https://chpu.te.ua/process/sport_sections. (data zvernennia: 04.04.2026) [in Ukrainian]

Tsyklova komisiia vykladachiv fizychnoho vykhovannia, osnov khoreohrafii, predmetu «Zakhyst Ukrainy», metodyk navchannia, fizkulturnoi ta mystetskoi (khoreohrafiia) osvitykh haluzei Kolomyiskoho pedahohichnogo koledzhu Ivano-Frankivskoi oblasnoi rady [Cyclical Commission of Teachers of Physical Education, Basics of Choreography, the Subject «Defense of Ukraine», Teaching Methods, Physical Education and Art (Choreography) Educational Branches of the Kolomyia Pedagogical College of the Ivano-Frankivsk Regional Council]. URL: <https://pedcollege.kolomyia.org/tsyklovi-komisii/group-of-teachers-of-sports-and-dance> (data zvernennia: 04.04.2026) [in Ukrainian]

Sportyvna diialnist [Sports Activities]. (2020). Nikopolskyi fakhovyi pedahohichniy koledzh. 8 c. URL: <http://kvznzfpkdor.in.ua>. (data zvernennia: 04.04.2026) [in Ukrainian]

Zvit dyrektora pro diialnist Vidokremleneho strukturnoho pidrozdilu «Profesiino-pedahohichniy fakhovyi koledzh Hlukhivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka» [Report of the Director on the Activities of the Separate Structural Unit «Professional and Pedagogical College of the Oleksandr Dovzhenko National Pedagogical University of Glukhiv»]. (2023). URL: https://ppk.gnpu.edu.ua/wp-content/uploads/doc/publ_info/zvit_dir_2023.pdf (data zvernennia: 04.04.2026) [in Ukrainian]

Vyshcha pedahohichna osvita i nauka Ukrainy: istoriia sohodennia ta perspektyvy rozvytku. Lvivska oblast (2012). [Higher Pedagogical Education and Science of Ukraine. Current History and Development Prospects]. Lviv region / red. rada vyd.: V. H. Kremen ta in. ta in. Kyiv: Znannia Ukrainy. 267 s. [in Ukrainian]

Hurtok «Za zdorovyi sposib zhyttia». KZVO «Khortytska natsionalna navchalno-reabilitatsiina akademiia» Zaporizkoi oblasnoi rady [Circle «For a Healthy Lifestyle». KZVO «Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy» of the Zaporizhia Regional Council.]. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Oaw6T-sXGGywEZQ2zw17FDJs7-8v0yZW/view> (data zvernennia: 04.04.2026) [in Ukrainian]

Plan roboty na 2023/2024 navchalnyi rik Krasnohradskiyi pedahohichniy fakhovyi koledzh KZ «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» [Work Plan for the 2023/2024 Academic Year of the Krasnohrad Pedagogical Professional College of the Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy.]. URL:

http://krasnohradgpa.kh.sch.in.ua/puyulichna_informaciya/ricnij_plan (data zvernennia: 04.04.2026) [in Ukrainian]

**DEVELOPMENT OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS AND THE
PROBLEM OF HEALTH PRESERVATION IN PEDAGOGICAL
COLLEGES OF UKRAINE (1991–2025)**

Sviatoslav KOROL

PhD Candidate in Specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0009-0002-9475-9431

e-mail: korol.sp.1@gmail.com

Abstract. The article provides a historical and pedagogical analysis of the development of physical culture, sports, and health-preserving activities in pedagogical colleges of Ukraine in 1991–2025. It reveals the influence of socio-political, educational, and sociocultural transformations on the content, organizational forms, and priorities of physical education and sports-and-health activities for students. Based on the analysis of legislative and regulatory documents (the Law of Ukraine «On Physical Culture and Sports», the Law «On the Protection of Childhood», the Concept of Physical Education, and state programs for the development of physical culture and sports), the evolution of state policy in the field of forming a culture of health and motor activity of students is substantiated.

It is shown that a structured system of physical education and health preservation has been formed in pedagogical colleges, encompassing curricular classes, sports-mass and physical-fitness activities, the work of sports sections and clubs, educational and informational events, medical and preventive support, and organizational-pedagogical coordination. The leading role of subject (cyclical) commissions in planning, implementing, and developing physical-culture and sports activities, as well as in preparing students for participation in competitions at various levels, is highlighted.

The dynamics of the content and forms of extracurricular activities are analyzed – from traditional sections and tournaments to integrated health-preserving programs and interdisciplinary educational models. Special attention is paid to the transformation of physical-fitness and health-related work under the conditions of the COVID-19 pandemic and the Russian-Ukrainian war, particularly the introduction of online, and blended formats of motoractivity.

It is concluded that in 1991–2025 pedagogical colleges of Ukraine experienced a complex, multidirectional, and progressive development of physical culture, sports, and health-preserving activities. The important role of cyclical commissions in ensuring the unity of educational, upbringing, methodological, and sports-organizational work is emphasized.

Keywords: pedagogical college, physical education, physical culture, sports, health preservation.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2026 р.

Стаття прийнята до друку після рецензування 23.04.2026 р.

Стаття опублікована 15.06.2026 р.